

מלחמת יום הכיפורים

מבוא

כמעט שלושים שנים עברו מאז והזיכרון מתחיל להיטשטש ופה ושם גם מתעתע. פה ושם ימצאו אי-דיוקים, אך בגדול הדברים קרו והתחושות שליוו אותם היו כה עזות שהן קיימות אצלי עד עצם היום הזה.

השתחררתי משירות סדיר בפברואר 1972. את רוב השירות, כשנתיים ומשהו, עשיתי בסיני. תחילה כרופא גדודי, רוב הזמן בחזית התעלה במלחמת ההתשה, ולאחר מכן כרופא חטיבתי בחטיבה 401. נותרה לי יתרת שירות של כשבעה חודשים, והוצבתי על תקן צבאי במחלקה פנימית בבית החולים ברזילי באשקלון. עם שחרורי מצה"ל, עברתי למחלקה הכירורגית בבית החולים המרכזי לנגב בבאר-שבע (היום מרכז רפואי סורוקה). בראש המחלקה עמד פרופסור משה פויכטוונגר, שידע על כוונתי להמשיך מבאר-שבע לתל-השומר במטרה להתמחות באורתופדיה. השנה בבאר-שבע הייתה טובה לי מכל הבחינות. הכרתי את אשתי צביה, שהתמחתה שם ברפואת ילדים, ולקראת סוף התקופה נישאנו.

בסוף שרותי הצבאי הסדיר הקמתי פלוגת רפואה, וסמוך למועד שחרורי השתתפתי באימון הקמה של חטיבה 600. באביב 1972, כאיש מילואים עברתי קורס מפקדי פלוגות כלל צה"לי בבית הספר לשריון בבסיס ג'וליס. מפקד הקורס יאנוש בן-גל – מפקד מקורי וחכם, תרגל אתנו בין השאר פינוי נפגעים על זחל"מים, ובכלל הקורס תרם לי ידע צבאי רב בתיאוריה ובשטח.

באוגוסט 1973 השתתפתי כרופא חטיבתי בתרגיל אוגדתי של אוגדה 143 בפיקודו של אריק שרון. אלוף הפיקוד החדש היה גורודיש. באותו תרגיל יצא לי לטפל ולפנות פצועי אמת – קצין צעיר מביום אויב, שידו נקטעה עקב פיצוץ. הייתי רופא חטיבתי – תפקיד מטה, אך בכל-זאת פעלתי כרופא בשטח.

במרץ 1973 עזבתי את באר-שבע והתחלתי בהתמחות במחלקה האורתופדית – ביתן 17, בבית החולים בתל-השומר.

ערב יום הכיפורים תשל"ד (החמישה באוקטובר 1973) הייתי תורן טראומה בחדר המיון הישן בתל-השומר. ידי היו מלאות עבודה. מכמה מטופלים נודע לי שיש כוונות בצבא. היו כמה טנקיסטים, חיילים בסדיר, שהוחזרו מחופשה ליחידותיהם, אשר נפגעו בתאונת דרכים. הפגיעות היו קלות והם שוחררו. תפרתי פצע של ילד של טייס, האם האיצה בי, כי האב היה בחוץ ברכבו בדרך לבסיסו. עבדתי עד שתיים-שלוש לפנות בוקר והלכתי לישון. למחרת חזרתי לדירתנו בשיכון הרופאים בתל-השומר. אשתי כבר לא הייתה בבית, היא יצאה לתורנות במחלקת הילדים בבי"ח אסף-הרופא. בסביבות השעה אחת-עשרה בבוקר טלפן אלי מנהל המחלקה האורתופדית ד"ר יצחק פארין וקרא לי אל המחלקה. בגלל הכוונות הוחל בפינוי החולים, חלקם הביתה וחלקם למחלקת שיקום בתל-השומר. עסקתי בעיקר בכתיבת סיכומי מחלה ומכתבי שחרור.

בביתן 17 בחדר 10, שכבו הילדים והתינוקות ולידם האימהות. המתוחות והעצבנות היו גדולות, ודיבורי האימהות החרישו אוזניים. בסביבות השעה אחת בצוהריים נשמעה אזעקה ושקט נפל על חדר 10. נזכרתי בחוויה מימי נעוריי כאשר עבדתי בלול, כאשר נחש שחור היה חודר ללול

התרנגולות, תחילה רעש וקרקורים מחרישי אוזניים ואחר-כך שקט מוחלט. חזרתי לדירה והתקשרתי למרכז הגיוס של החטיבה ולימ"ח. נאמר לי: "תחכה בבית, נבוא לקחת אותך". ממש לא הבנתי איך חטיבה 600 יכולה לצאת למלחמה בלעדי. ארזתי תרמיל עם חמישה זוגות לבנים, בהנחה שאם בפעם הקודמת זה לקח שישה ימים הרי הפעם זה ייקח פחות. התבדיתי. במוצאי יום-כיפור לפנות ערב בא אוטובוס, שאסף אותי למרכז הגיוס ומשם לשדה תימן לימ"ח של החטיבה.

נסעתי לחר"פ 542 להתעדכן אך לא קבלתי שם מידע רב, פגשתי שם חברה טובה של אשתי, את אסתי גולדנברג, שהייתה אז רופאת ח"ן פיקודית, וזה היה מעין תחליף לפרידה מאשתי ממנה לא הספקתי להיפרד, אפילו לא בטלפון. בלילה הסתובבתי בימ"ח ויחד עם ידידי חניתאי אליגון רס"ר גדוד 410 דאגנו לשתייה חמה לחיילים. הפלוגות הראשונות נשלחו על שרשרות לחזית.

הירידה לסיני

ביום ראשון, השבעה באוקטובר 1973 בשעת בוקר מוקדמת יצאנו למלחמה. הועמד לרשותי רכב ירמ"י - פורד טרנזיט כחולה, בעל הרכב התנדב להיות הנהג. הצוות שלי כלל את החובש עקיבא גרוס, שהבאתי אתי עוד ממפח"ט 401, הנהג שלי מאותה תקופה יוסי בן-גיגי ועוד חובש מילואים אטיאס שמו. הנהג בעל הרכב נסע במהירות של שישים קמ"ש ואני האצתי בו, גם אמרתי לו כי בחזית הוא יוחלף על-ידי יוסי בן-גיגי. בכניסה לבאר-שבע הוא החליט להחליף שמן בתחנת-דלק, אז כבר צעקתי כהוגן, וביציאה מבאר-שבע הנהג עצר, תלש את הרדיו מן המכונית וסינן שעם המשוגע הזה הוא לא יוצא למלחמה... יותר לא ראינו אותו ואינני זוכר אפילו את שמו.

המשכנו בציר המרכזי לסיני דרך ניצנה אבו עגילה ובשעות אחר הצוהריים עצרנו לתדלוק באזור ביר-תמדה. המשכנו ובערב הגענו לטסה. בטסה הייתה מפקדת האוגדה, ובכניסה למחנה היו בונקרי התאג"ד שאויישו על-ידי רופאים סדירים, אחד מהם היה הרופא הגדודי של גדוד 184. בונקרי התאג"ד עמדו באותו מקום בו הייתה המרפאה הגדודית שלי ארבע שנים קודם לכן, רק שאז עמדו שם ארבעה אוהלים.

האווירה בבונקר הייתה קשה והרופאים נראו לי כבר מותשים.

עוד באותו ערב הורה טוביה המח"ט להעביר אלי את שני הנגמ"שים - 113 - היחידים שהיו בחטיבה ולקח ממני את הפורד טרנזיט. השיקול היה שלא ייתכן שהרופא המנוסה ביותר בחטיבה ינוע על רכב ירמ"י ולא יוכל להגיע לפצועים. בסופו של דבר נשארתי עם נגמ"ש אחד היות והשני הועבר לקצין המודיעין (לימים פרופסור יאיר אהרונוביץ מאוניברסיטת תל אביב) לביצוע תצפיות. על הנגמ"ש הזה יחד עם צוותו ועל כך בהמשך, עברתי את המלחמה.

כוחות הרפואה של החטיבה

לחטיבה היו שלושה גדודי טנקים עם מחלקות רפואה תקניות. הרופאים הגדודיים היו ד"ר חיים יופה מתמחה בגניקולוגיה מהדסה עין-כרם (גדוד 410), ד"ר קלמן גויטין מתמחה ברפואת ילדים מהדסה עין-כרם (גדוד 407) את שניהם הכרתי עוד מתקופת הלימודים שלי. הם היו מחזור אחד או שניים מתחתי. וד"ר ג'יק הירש עולה חדש מאוסטרליה, רופא משפחה מבאר-שבע.

בתחילת המלחמה לא היה קשר רב בינינו, כוחות הרפואה יחד עם כל הדרגים התרכזו על ציר עכביש, ולא נעו כיחידות אורגניות במסגרת הגדודים שלהם. מחלקות הרפואה הגדודיות נעו על

זחל"מים, אותם כלים ישנים ממלחמת העולם השנייה, ואילו לי היה נגמ"ש שבעזרתו יכולתי לרדת מציר עכביש ולעקוף את השיירות האינסופיות שנעו עליו. בזכות קלות התנועה הגעתי לא פעם ראשון אל הפצועים. על ציר עכביש היו כוחות רפואה נוספים ושל גדודים אחרים כולל גדודי תותחנים ופלוגה קדמית אחת לפחות מגדוד הרפואה האוגדתי בפקודו של ד"ר דן בן-אור מבאר-שבע.

הפצועים הובאו לציר עכביש ושם כבר נמצא הכוח הרפואי שיטפל בהם ויעבירם לעורף – בפנוי רכוב או במסוקים.

הצוות של הנגמ"ש שלי כלל מפקד – סג"מ צעיר מבסיס הטירונים של גיסות השריון, שדאג להביא אותנו ממקום למקום, יחד איתו היה סמל בשם סיגלר גם כן מבט"ר גיי"ש שהפעיל מקלע מסוג מא"ג, נהג איש מילואים בשם קרודו-יצרן בגדי תינוקות, וטכנאי בשם אורי יורן, הצוות הרפואי כלל אותי, את עקיבא גרוס ואת אטיאס החובשים. עקיבא גרוס כאמור היה חובש אצלי במפח"ט 401, הוא החל בלימודי הכימיה ושמר כל המלחמה על רוגע וקור-רוח וסייע לי לשמור על שפיות-דעתי.

השבוע הראשון

ביום שני, השמונה באוקטובר נקראתי אל הפצועים הראשונים של החטיבה. יצאנו עם הנגמ"ש מאזור טסה דרום מערבה על ציר עכביש. התחושה הייתה של Déjà vu, במלחמת ההתשה שכנתי באותו בסיס ויצאנו לפנוי נפצעים במתכונת דומה.

הפצועים היו שני קצינים מהחטיבה, מוטי ברגר שהכרתו עוד מגדוד 184, והשני סגן אבי שמעוני. לאבי היו שברים פתוחים באזור השוק והקרסול וכוויות. בעזרת החובשים טיפלנו בפצועים, חבשנו אותם, ופינינו אותם לאחור לטסה (כיצד כבר אינני זוכר). פציעתו של אבי לא נראתה לי כמסכנת את חייו, אך אבי נפטר כעשרה ימים לאחר מכן מזיהום כללי בבית החולים בילינסון. ביום שלישי, התשעה באוקטובר בשעות אחר הצהריים הגעתי לקבוצה גדולה של פצועים. גם כן על ציר עכביש עדיין מזרחית לנקודה עכביש 55. אם אינני טועה מדובר היה במספר טנקיסטים שנפגעו ממארב נ"ט מצרי, מטילי סאגר. אחד הפצועים עם שבר פתוח בירך זעק מכאבים וביקש שנירה בו, כמובן שאת זאת לא עשינו. לטיפול בפצועים הגיעו ד"ר חיים יופה מגדוד 410, ושני רופאים מגדודי תותחנים, ד"ר עמוס שפירא אורולוג מהדסה עין-כרם וד"ר רוברט פינאלי כירורג מבאר-שבע. שלושת הרופאים שהכרתי עוד קודם לכן טיפלו בפצועים ואני עסקתי בהזנקת ההליקופטר. את הקשר יצרתי דרך כובע הטנקיסטים מאחד הטנקים שפינה את הפצועים. תוך זמן קצר התחילו המצרים לטווח את מקומנו, ומטחי הפגזים התקרבו אלינו בצורה מסוכנת. הודעתי למסוק שלא ירד אלינו ופינינו את הפצועים ברכב – לטסה, שם התפרסה הפלוגה הכירורגית של הגר"פ האוגדתית.

באותו שבוע באחד הימים בשעות אחר הצהריים שמעתי את קריאותיו של הרופא החטיבתי של חטיבה 14 (ד"ר דורון מייזל ז"ל) ברשת הקשר המזרחית 'מרגנית' – "תורן של מרגנית" מודיע על פצועים באזור "כספי פוטון" (דרך חת"ם) סמוך לציר עכביש. בלי לחשוב יותר מדי יצאתי עם הנגמ"ש לדרך. בצומת כספי פוטון עכביש נקלענו להפגזת אימים. לא יכולנו להמשיך.

כאשר ראיתי את הזחל"מים עם הפצועים מתפנים לאחור, חיפשנו מחסה במדרון אחורי של אחת הדיונות. באותו המקום היה החפ"ק של מח"ט 14 אמנון רשף. פגשתי שם את הקמ"ן החטיבתי

יאיר ורדי – הכרתיו עוד משרותי הקודם בסיני מחטיבה 401. יאיר סיפר לי כי שאול שלו מג"ד 184 נהרג באותו ערב. שאול היה חבר עוד מגדוד 184 ממלחמת ההתשה. ההרגשה הייתה קשה. עם חשיכה חזרתי למקומי הקבוע בעכביש 55.

לקראת סוף שבוע הלחימה הראשון נשלחה החטיבה להתארגנות על ציר מבדיל. המח"ט קרא לי והורה לי לצאת יחד עם קצין הדת, גבי – קיבוצניק מטירת-צבי, גם הוא בוגר ההתשה מחטיבה 401 – לחלץ גופות ושרידי גופות של טנקיסטים שנפגעו על גבעות חמדיה. עמדו שם כשניים או שלושה טנקים, אחד מהם עם צריח הפוך כתוצאה מהתפוצצות התחמושת בטנק, שנגרמה על-ידי פגיעה ישירה.

המשימה לא קסמה לי בלשון המעטה, לחלץ פצועים כמובן, לחלץ גופות ושרידים זה כבר סיפור אחר. כאשר הגענו לכיוון חמדיה, המצרים איתרו אותנו והפגינו אותנו. פיצוצי הפגזים נספגו בחול המדבר מטרים ספורים מהנגמ"ש שלנו ולא גרמו לנו כל נזק. אבל בכל זאת זה היה מפחיד. עלינו לגבעה – בראותי את הטנקים ואת הצריח ההפוך, אמרתי לגבי: "כאן לא נמצא כלום" ורציתי לרדת משם מהר ככל האפשר. גבי בעקשנות ובקור-רוח התחיל לחפש ומצא גם שרידים, ילקוט בד ושרידים שרופים של גופות, שזיהיתי את מקורם האנטומי. ארזנו את הכל בשקיות ניילון וחזרנו לחניון החטיבתי.

סוף השבוע הוקדש להתארגנות – כנראה שאז עשיתי גם את המקלחת הראשונה מאז תחילת המלחמה. קרודו עלה על הנגמ"ש ושפך עלי גיריקן מים.

השבוע השני

בשבוע הראשון ללחימה נפצע הסמח"ט הסדיר סא"ל יהודה בכר מרסיס קטן בצווארו ופונה. לחטיבה היה סמח"ט מילואים בשם מישקה נהוראי מקיבוץ גניגר. עליו עוד ידובר בהמשך. לתיגבור הביאו סמח"ט נוסף בשם "א". גם כן איש מילואים ו"הרכיבו" לי אותו על הנגמ"ש. במטרה שהנגמ"ש ישמש לו כרק"ם פיקוד וגם לפינוי נפגעים.

אל החניון על ציר מבדיל (בעורף של מחנה טסה) הובאו פצועים, חבשתי אותם, ושימעליה – נהג הגייפ המנהלתי של המח"ט צילם אותי, רוכן ליד אחד הפצועים ורושם את מכתב הפינוי, טופס 103 כמדומני. לימים כאשר שימעליה הביא את התמונה, התלוננתי בפניו, אמרתי לו: "מילא שצילמת אותי כותב ולא מטפל בפצוע, אבל זה שרואים לי את הקרחת ממש לא בסדר". שימעליה לקח את התמונה בחזרה והחזיר לי אותה עם "ריטוש" – הוא מילא את קרחתו, שאז עוד היתה קטנה בשיער. (זה לא עזר, היום הקרחת גדולה ומכובדת).

ביום ראשון, הארבעה-עשר באוקטובר יצאה כל החטיבה לכיוון דרום-מערב. הסמח"ט החדש החליט לארגן את הנגמ"ש שלי, לצייד ולתדלק אותו וזה לקח זמן.

יצאנו בעקבות החטיבה בכיוון כללי דרום-מערבה מטסה. לאחר זמן-מה על אחת הדיונות אני מזהה טנק קל מצרי ונגמ"ש מצרי, וחייל העומד על הנגמ"ש וצופה במשקפת. הטנק היה טנק קל מסוג 76PT והנגמ"ש מסוג BTR. הראשון שירה (ולא פגע) הייתי אני, רוקנתי מחסנית של עוזי, וסמל סיגל ירה צרור ארוך מן המא"ג שעל דופן הנגמ"ש. הסמח"ט דיווח בקשר לחטיבה ולאוגדה אך לא כל-כך האמינו לנו ש"כוח" מצרי נמצא כל-כך עמוק בשטחנו.

לאחר שפתחנו בירי, נמלטנו מהמקום וגם המצרים ברחו. כוח "רומאי" – כוח סיור אוגדתי בפיקודו של 'פצי' איתר את עקבות השרשרות של הטנק והנגמ"ש ואישר את נכונות הידיעה שלנו.

להערכת, היה מדובר בכוח סיור מצרי קטן שערך את תצפיותיו.

לאחר אינצידנט זה, החליט הסמח"ט לסוב לאחור ולחזור לציר מבדיל. בדרך חזרה אנו רואים מרחוק משאית "זיל" עם פלנלית כרוכה על אנטנה, וקבוצת חיילים עומדת לידה. הסתערנו במלוא המהירות עם מקלעים מכוונים לפנים, למרבית המזל גילינו בעוד מועד כי היו אלה אנשי חימוש מכוחותינו ולא פתחנו כמובן באש. החברים האלה די שיקשקו כאשר הם ראו את המוות בעיניים בצורת נגמ"ש מסוג "זלדה" המסתער עליהם.

בלילה שלמחרת, בחמישה-עשר באוקטובר 1973 תקף גדוד ד 410 – בפיקודם של יהודה גלר והסמג"ד חיים אלקן את מתחם "טלביזיה". חיים אלקן סיפר לי בתום התקופה על כך שהטנק שלו רמס בשרשרותיו חיילי חי"ר מצריים.

אחד הטנקים של הגדוד בפיקודו של שמואל קאלוש פינה אלי נפגע. את קאלוש הכרתי בגדוד 184, הוא נפצע כמט"ק במלחמת ההתשה ושימש כסמל מבצעים בגדוד. בהמשך הלחימה במלחמת יום הכיפורים נפל קאלוש בשבי המצרי. לאחר שובו מהשבי פגשתי במרפאה האורתופדית בתל-השומר. התרשמתי מהצורה שבה קשרו את אלונקת הפצוע על סיפון הטנק ועוד הספקתי להגיד לקאלוש "כל הכבוד" על הפינוי המקצועי. קאלוש ענה לי "מה כל הכבוד". כאשר הורדה אלי האלונקה הבנתי למה. הפגוע היה הרוג ללא ראש. זיהיתי אותו לפי הדיסקית שנותרה על צווארו. היה זה חברי מגדוד 184. באותו רגע בא לי לבכות.

ביום שלמחרת, יום שלישי השישה-עשר באוקטובר, התמקם התאג"ד של גדוד 410 בעכביש 55, אני חברתי אליהם. בשעות הבוקר המאוחרות או בצהריים הגיע טנק עם פצוע. הצוות לא כל-כך ידע איך לחלץ אותו מהטנק, עליתי על הטנק ובעזרת מישהו מהטנקיסטים פתחתי את הרוכסן שעל גב סרבל הטנקיסטים ומשכתי את הפצוע החוצה. הפצוע היה סגן יונה שטרסבורגר, הוא מיד אמר לי: "ד"ר הלכה לי הרגל", שני שרוולי המכנסיים היו ספוגים בדם, וחשדתי כי "הלכו" לו שתי הרגליים. הזנקתי הליקופטר עוד לפני שסיימתי לבדוק ולטפל בפצוע. זאת לא הייתי עושה בדרך-כלל, התרגולת שלי הייתה לבדוק, לטפל ואחר-כך להזניק את ההליקופטר.

חתכתי את שרוולי המכנסיים במספרי 'אסקולפ'. נכון, רגל אחת הייתה מרוטשת לגמרי באזור הברך, אך השנייה לרווחתי הייתה שלמה. השלמתי את הקטיעה במספרי 'אסקולפ', וחבשתי את הגדם בתחבושת בטן מרופדת ולוחצת. לא השתמשתי בחוסם עורקים. הוכנס ערוי לוריד עם אנטיביוטיקה, ובתום הטיפול יונה אומר לי: "תודה דוקטור". התרגשתי, כאן מוטל לפני פאר הנוער העברי, אני משלים קטיעה ועוד אומרים לי תודה על כך.

כעבור מספר שבועות יונה חזר לחטיבה עם פרוטזה ואז סיפרתי לו על כך שמילת התודה שלו כל-כך ריגשה אותי. הוא סיפר לי את נסיבות פציעתו. הטנק שלו חטף פגיעה ישירה והוא מיד אבחן שאכן "רגלו הלכה", אנשי הצוות האחרים נפגעו גם הם (אינני זוכר בדיוק מה עלה בגורלם). יונה חילץ את עצמו מן הטנק – שאלתי אותו איך עשה זאת והוא ענה: "...מה, אין לי ידיים?". הוא שכב בחול וחשב, והגיע למסקנה שאם הוא יושאר בשטח הוא ימות מאיבוד דם ואם הוא יחולץ הוא יחיה. טנק אחר מפלוגתו בא וחילץ אותו והוא הביא אותו לתאג"ד. כאשר הוא הגיע לידי, הוא ידע שחיינו ניצלו ועל כך ה"תודה" (שלא הייתה מכוונת רק אלי באופן אישי).

ביום רביעי בשבעה-עשר באוקטובר פונה לתאג"ד בעכביש 55 טייס. הטייס נטש את מטוסו וחולץ על-ידי הטנקיסטים של החטיבה שלי. הוא סבל משברים בגפיים העליונים וברך. למרות פציעתו הקשה והמכאיבה הוא נראה לי עליז ושמח. הוא ניסה להתקשר בעזרת מכשיר הביות שלו לחיל

אוויר ואנחנו בינתיים עסקנו בחבישתו ובקיבוע השברים. הוא נראה לי מוכר ושאלתי את שמו, גדעון שוהם – שאלתי איך קראו לך קודם, גדעון שטיינהאואר, נו טוב, האסימון נפל, עם גדעון הייתי בטיירונו בבה"ד 4 באוגוסט 1961, גם אז הוא היה טיפוס בלתי-עצבי. עם תום הלחימה ביקרתי אותו במחלקה האורתופדית ביתן 20 בתל-השומר. שני גבסים על הזרועות והידיים. מבסוט – והוא אומר לי: "כל יום בא בחור שמצחצח לי את השיניים". שאלתי אותו כיצד הוא היה כל-כך שמח בתאג"ד כאשר ללא ספק הוא סבל מכאבים עזים כתוצאה מפציעתו. התשובה הייתה פשוטה, "שמחתי שנפלתי אצלך ולא אצל 'פאטמה'". (את גדעון פגשתי בדצמבר 2004 כקברניט באל על כאשר טסתי עם בני אלעד מנתב"ג לאמסטרדם, הפגישה הייתה שמחה ומרגשת, הוזמנו לתא הטייס וצפינו בנחיתה בסכיפול).

ביום חמישי בשמונה-עשר באוקטובר גדוד 409 לחם בחווה הסינית. דווח לי על שבעה פצועים. התקדמתי לאזור צומת טרטור עכביש וקדמתי את תאג"ד 410 בפקודו של ד"ר חיים יופה. שני פצועים מתוך השבעה נראו לי קשים, אחד עם פציעת חזה חודרת והשני עם כוויות. לפצוע החזה ביצעתי ניקור חזה ושאלתי כמאתיים סמ"ק דם. לא היו לנו עדיין טרוקרים לניקור חזה-דם וחזה-אוויר, היו לנו ברנולות – מחטי פלסטיק וצינורית עם שסתום חד-כיווני. חיים יופה עוד שאל אותי כיצד אבחנתי את חזה הדם של הפצוע, החוש הקליני שלי לפציעות היה באותם הימים בשיאו.

תוך כדי טיפול התחולל קרב אווירי בין מיגים מצריים ומטוסים שלנו (מיראז'ים כפי הנראה) מעל לאזור הצליחה. הקרב היה קצר ונראה כמו התרוצצות של נחיל דבורים. אחד המיגים טס מזרחה והטיל פצצה אחת או שתיים מזרחית אלינו.

בתחילת הקרב עלו חלק מן החובשים לזחל"מ ולנגמ"ש ואיישו את המקלעים. על פינני אווירי באותו הרגע, לא היה על מה לדבר. על ציר עכביש ראינו אמבולנס נוסע מזרחה. החובשים עצרו את האמבולנס ופגשתי את ד"ר בני פישל שהיה בוגר ממני – בשני מחזורים מבית הספר לרפואה בירושלים. ד"ר פישל לקח את הפצועים ופינה אותם לפלוגה הכירורגית של הגר"פ שהייתה ממוקמת עדיין בטסה.

שנים רבות לאחר מכן פגשתי את ד"ר פישל בבית החולים איכילוב, הוא סיפר לי שהפצוע בו טיפלתי מת בטסה מאיבוד דם כי לא הצליחו לדבריו למצוא עבורו דם מתאים לעירו.

יום שישי התשעה-עשר באוקטובר 1973 התחיל כיום רגוע. רציתי לבקר את פלוגת הרפואה שישבה במתחם לקקן. פלוגה ב' מגר"פ האוגדה הוקמה על-ידי בסוף שרותי הצבאי. המפקד ד"ר צבי פייגנברג והסמ"פ איתמר פיטובסקי הובאו על-ידי לפלוגה עוד מחטיבה 401. באתי לפגוש את ה"חבר'ה". תוך כדי כך מגיע לפלוגה זחל"מ עם כמה צנחנים, שנראו לי חיילים בסדיר, ומדווחים על פצועים ב"חצר המוות" (נקודת הצליחה בדוור סואר). הסכמתי לבוא אתם אך ביקשתי שהם יובילו. תוך כדי תנועה איבדנו אותם, ונתקענו בשיירה של משאיות על ציר טרטור לפני הכניסה ל"חצר המוות". מטח ראשון של קטיושות יורד עלינו, אני עומד "חשוף" בצריח וחוטף כמה נתזי כורכר. למותר לציין שירדתי במהירות הבזק לנגמ"ש והוריתי לנהג לסגת תוך עקיפת שיירת המשאיות. לאחר זמן קצר ניסינו שוב לחזור, מטח קטיושות נוסף ומשאית בוערת שנפגעה ישירות שיכנעו אותנו לסגת משם לגמרי. מה גם שראיתי את טנק הפינוי – שרמן ישן – יוצא מ"חצר המוות" עם אורות דלוקים (סימן לפינוי פצועים). חזרנו בכביש המקביל לתעלה לכיוון ציר עכביש. לפנינו נסע על ג'יפ פתוח ג'קי סגן מפקד האוגדה ואם איני טועה יחד עם משה דיין. ג'קי ניפנף לי

בידו, הבנתי שהוא רוצה את הנגמ"ש, הוא המשיך ישר ואני פניתי שמאלה – הדבר האחרון שרציתי היה להעביר לו את הנגמ"ש. זה אולי לא היה כל-כך יפה אבל מהיכרותי עם המערכת הצבאית ידעתי שנגמ"ש שנמסר לא ישוחרר.

בשעות אחר הצהריים של אותו יום, גדוד 409 שנלחם באזור החווה הסינית חזר למילוי מחדש, תדלוק וקבלת אספקה בצומת טרטור עכביש.

היות ותאג"ד 410 עשה את שלו באותו יום קידמתי את תאג"ד 409. התאג"ד התמקם ביחד עם החוליה הטכנית הגדודית (חט"ג) ומפקד פלוגת המפקדה בצומת טרטור עכביש.

הטנקים באו לתדלק ולקבל אספקה. על האזור פיקד מפקד פלוגת המפקדה של גדוד 409. ואני התמקמתי עם הנגמ"ש כמה מאות מטרים משם וצפיתי על הצומת. ניסיוני ממלחמת ההתשה לימדני כי הצמתים מטווחים, ולכן התחמקתי מהם. עד היום אני מצטער שלא התערבתי – אך חשבתי לי כי מ"פ מפקדה ותיק ומנוסה, ידע להסתדר גם בלי עצות הרופא החטיבתי. תוך כדי הצטברות הטנקים והדרגים בצומת, החלה ההפגזה המצרית, וראיתי כיצד מטחי הפגזים מתקרבים למצבור הכלים והאנשים, ולפתע פגיעה ישירה ואני שומע בקשר את שבח, נהג אחד בזחל"מים של התאג"ד צועק: "שמונה-עשרה נפגע".

חיכיתי מספר דקות עד שוך ההפגזה, וירדתי לצומת. בצעקות אימים פיזרתי את כלי הרכב והרק"ם. המאזן היה קשה. מ"מ החט"ג נפגע אנושות וחזהו היה פתוח, הוא גסס. נהג אחד מזחל"מי התאג"ד נפגע במפשעתו ודם עורקי פרץ מהעורק הפמורלי, הוא היה בשוק עמוק, נסיונות ללכוד את הכלי המדמם ולעצור את הדימום עלו בתוהו. אחד החובשים ביצע לחיצה עם האגרוף במפשעה ואני תוך דקות ביצעתי שתי וינה-סקציות (Venous cut-down) והזלפתי תמיסת הרטמן בלחץ לורידים. הנהג מת מחוסר דם עם ורידי צוואר נפוחים מהרטמן.

התפניתי לפצועים האחרים, הרופא הגדודי ד"ר ג'ק הירש נפגע בזרועו – פצע רסיס גדול – בחוש הומור אנגלו-סקסי אופייני הוא אמר לי: "אבא שלי הגיע מאוסטרליה, אז אני אפגוש אותו יותר מוקדם משחשבת". החובש הגדודי סבל מריסוק באיזור הברך, הוא אמר לי: "אני מרגיש שהדם שלי הולך ואוזל". למעשה הוא נכנס כבר בשטח לחוסר הכרה – כתוצאה ממה שאובחן מאוחר יותר כתסחיף-שומני. אותו חובש היה כשמונים ימים מחוסר הכרה והתעורר, אמנם נכה קשה, אבל חי. אחד החובשים סבל מהלם קרב והתהלך כמבולבל בשטח. למזלי הופיעו צוות הפסיכולוגים בראשותו של גבי לימים פרופסור גבי סלומון חתן פרס ישראל, ושחררו אותי מהטיפול בהלום הקרב. הצוות של גבי כלל עוד שני פסיכולוגים אחד ברח מאוחר יותר, אך גבי ואמנון הופיעו לי כמו Deus ex machina ופטרו אותי מהצורך לטפל בהלום קרב במצבי הדחק הקשים של הטיפול בפצועים ה"אמיתיים".

זה היה אחד הימים הקשים ביותר עבורי במלחמת יום הכפורים. בבוקר כמעט נהרגתי מהקטיושות ואחה"צ הלך לי תאג"ד מול העיניים.

זה היה ערב שבת וסמל הדת של תאג"ד 409 ערך קידוש בתום הטיפול בפצועים, זה היה ממש מקאברי, אך במרחק של כל-כך הרבה שנים, אני חושב שהאיש עשה את הדבר הנכון, למרות שבאותו הרגע לא היה לי ראש לכך.

הגעתי בערב לחניון של מפקדת החטיבה. קיבל את פני עוזי צור. עוזי היה הנהג הקרבי של המח"ט עוזי הציל את טוביה המח"ט במבצע קדש. טוביה נכוה אז ועוזי חילץ אותו. עוזי, חקלאי מאזור אשקלון, ללא הרבה דיבורים הכין לי סנדביץ' עם לוף ומלפפון חמוץ והגיש לי בקבוק קוניאק

צרפתי. לגמתי לגימה הגונה – זה מה שהייתי צריך באותו הרגע, את התחושה שמישהו דואג לי כבן-אדם ומשקה אותי, כך שנפלתי אחר-כך לתרדמה עמוקה עד לבוקר.

בשבת למחרת בעשרים באוקטובר הייתי ממוקם בעכביש 55 ליד הנגמ"ש, ישבתי על איזה ארגז והגיעו אלי שני מפקדים – אחד מפקד פלוגה והשני מ"מ. שניהם ביקשו כדורי הרגעה. לא היה לי מה להציע, ישבנו ודיברנו. המ"פ חזר להלחם, נפצע יום או יומיים לאחר מכן. ביקרתיו עם תום הלחימה בבית החולים בבאר-שבע. המ"מ שפך את ליבו, באותו יום נודע לו כי חבר טוב שלו, שאיתו שרת בשירות סדיר ואיתו הוא טייל באירופה נהרג. גם עבורו לא היו לי כדורי הרגעה. כעבור מספר שבועות נפגשנו כאשר אותו מ"מ יושב על הטנק, מזוקן – לא זיהיתי אותו מיידית, ואז הוא אמר לי עד כמה שיחתנו הקצרה עזרה לו. סך-הכל גילוי של אנושיות בשדה הקרב.

ביום ראשון בעשרים ואחד באוקטובר 1973 קיבלה החטיבה את הפקודה להרחיב את ראש הגשר כלפי צפון ולתקוף את מתחם מיסורי.

לחטיבה חסר גדוד – גדוד 407 הועבר לצורך הצליחה לחטיבה אחרת. הרופא הגדודי ד"ר גויטין וצוותו נשארו בצד המזרחי של התעלה והצטרפו אלי. גדודי 410 ו-409 היו מוקטנים משמעותית, וגדוד 409 היה ללא תאג"ד. מישקה הסמח"ט קרא לי והורה לי לארגן תחנת איסוף חטיבתית מדרום למיסורי באזור הצומת של כביש התעלה (לקסיקון) עם ציר שיק. הנ"צ המדויק כבר לא זכור לי. ריכזתי את שני התאג"דים עם רופאיהם ד"ר יופה וד"ר גויטין ופרשנו תחת רשתות הסוואה.

החל הקרב הנורא על מיסורי. בקשר שמעתי את אריק משבח את טוביה על הפריסה היפה של הטנקים וטוביה עונה: "יפה, אבל יקרה".

לא עבר זמן רב והפצועים וההרוגים הגיעו אלינו. הפצועים וההרוגים פונו בטנקים, ומול עיני אני רואה את גופתו של רס"ן זאב שפס מורדת מאחד הטנקים. בקרב זה נהרג גם מ"פ חרמש - דוד גלזר – שניהם קצינים ותיקים, שהכרתי אותם ממלחמת ההתשה בסיני. פצוע קשה שטיפלנו בו כולנו היה מוטי קורב ז"ל, הייתה לו פציעה בעורק הקרוטידי בצוואר, הוא דימם והאישון הימני-בצד הפציעה היה מורחב, הוא נשם בקושי. חיים יופה ניסה לבצע פיוס קנה ללא הצלחה ואני לא הצלחתי לעצור את הדימום.

בקשר ביקשנו דם, והגיעו שתי שקיות דם מפלר"ק ג' מהגר"פ האוגדתי בפיקודו של חברי ד"ר מוריס עזריה. מוריס סיפר לי מאוחר יותר, שאת הדם תרמו שניים מחיילי הפלוגה שלו. שעתים החזקנו את מוטי קורב בחיים, לא הצלחנו לקבל מסוק לפינוי. בסופו של דבר ירד אצלנו מסוק סופר פרלון, שחזר ממשימת חי"ר בצד המערבי של מפרץ סואץ. במסוק כמובן לא היו אמצעי החיאה וגם לא רופא. ד"ר גויטין התנדב ללוות את הפצוע לרפידים – לבית החולים הזירתי, לשם הפצוע כבר הגיע מת.

ההתקפה על מיסורי גבתה מן החטיבה מס דמים כבד בהרוגים, וגם כמה מן הלוחמים נפלו בשבי המצרי.

למחרת, יום שני העשרים ושניים באוקטובר נלקח ממני הנגמ"ש, לחטיבה נותרו רק עוד מעט מאוד טנקים והמח"ט היה זקוק לנגמ"ש כרכב פיקוד. כל המלחמה הנגמ"ש נתן לי תחושת ביטחון – מוטעית אמנם, אך חשתי את עצמי מוגן, קל ונייד. לאחר שלקחו ממני את הנגמ"ש חשתי כשבלול שנלקח ממנו ביתו.

חיכינו להפסקת האש.

כרגיל בשעות והדקות האחרונות לפני הפסקת האש המצרים החלו בהפגזה קשה על איזור הצליחה והאזור בו אנו היינו ממוקמים. היה כבר לילה, שכבתי בחול ורעדתי – אינני יודע אם זה היה הרעד מהתפוצצות הפגזים בסביבה או רעד מפחד, כנראה שהרעידות העצימו זו את זו. במרחק של כמה מאות מטרים נפל טיל סקאד, הפיצוץ היה אדיר כמו זיקוקין די נור – אם כי משום מה האסוציאציה שלי באותו רגע הייתה של עץ חג מולד מקושט – למה? אינני יודע, כי מעולם לא ישבתי ליד עץ חג מולד. הסקאד פער בור ענק והרג עוד כמה מחיילי החטיבה.

זה היה סופה של הלחימה הקשה והאינטנסיבית, שנמשכה עבורי מהשמונה ועד לעשרים ושניים באוקטובר. חמישה-עשר יום בדיוק שנמשכו כנצח.

תמונות מהמלחמה

חלק מזיכרוני מופיעים כהבזקים ללא תאריך מוגדר – פשוט אינני זוכר מתי קרו הדברים. תמונות ודמויות עולות לנגד עיני ועליהם ברצוני לספר.

בשבוע השני ללחימה התמקמתי עם הנגמ"ש על ציר עכביש מתג 55. שם כאמור קלטנו גם חלק מן הפצועים. ביום היינו בדרך-כלל בתנועה ובלילה חזרנו כולנו לעכביש 55. עם רדת החשיכה הייתי פורש את האלונקה ליד הנגמ"ש ושוכב לישון עד אור ראשון. השינה הייתה עמוקה – סוג של בריחה מן המציאות היומית הקשה, ושום רעש לא הפריע לי, לא קולות ירי ולא תנועות של טנקים שנעו לא רחוק ממני.

לא רחוק מעכביש 55 עמדה סוללת תותחי 175 מ"מ. תותחים אלו ירו בשעות הבוקר ואני רואה לנגד עיני את טבעות העשן היוצאות מלועי התותחים לאחר הירי. זה הזכיר את אותן טבעות עשן שמעשנים מתורגלים מסוגלים להפיח מפייהם. הצוות של הנגמ"ש הוזכר כבר מקודם, עקיבא גרוס החובש תמיד רגוע ומרגיע, חובש מצויין שניתן היה לסמוך עליו בכל, עזר לי לשמור על שפיות-דעתי. הבדרך בצוות היה אורי יורן, ששימש כטכנאי. אורי היה חולה אסתמה, ותוך כדי הלחימה לא היה לו שום התקף, אך הוא הודיע לי מראש, שכאשר הלחימה תסתיים הוא יחטוף התקף ואז אצטרך לפנות אותו לארץ. אורי שהיה לץ לא קטן באמת סבל מאסתמה קשה ומת שנים לאחר מכן מתגובה אלרגית לעקיצת דבורים. לצורך האבטחה שלנו בעכביש 55 הקציב לנו המח"ט כיתה מפלוגת הסיוע החטיבתית. הפלס"ר נע על רכב ירמ"י רך ולכן לא השתתף בלחימה. עלינו שמרו כמה חבריה עם פיאט מסחרית – קבינה כפולה וביניהם אחד, חמו – סטודנט בבצלאל עם שיער ארוך ומשקפי גיון לנון.

בוקר אחד עם אור ראשון אני מסתכל מזרחה ועל קו הרקיע כמה מאות מטרים מאיתנו אני רואה טנק מקולקל שלנו שעמד שם כבר מן הערב, ולידו שורה של חיילים. אני אומר לחמו: "מה, הם השתגעו לעשות מסדר בוקר באמצע המלחמה?!" העסק נראה לחמו חשוד והוא יצא קדימה. הסתבר שהיו אלה אנשי קומנדו מצריים שהונחתו במדבר על-ידי מסוק, איבדו את דרכם, גמרו את המים והלכו להיכנע אצל המט"ק ששמר על הטנק שלו.

הטיפול בשבויים

במהלך הלחימה יצא לי גם לטפל בשבויים מצריים. שני השבויים הראשונים בהם טיפלתי היו שני

חיילים פשוטים, עם פצעים פתוחים, שהתגוללו כבר מספר ימים במחפורות שלהם בתוך הפרשותיהם. הסירחון מהפצעים היה איום ונורא. עד שלא הגעתי אליהם אף אחד לא התקרב אליהם, חתכתי את בגדיהם במספרי האסקולפ שלי, שפכתי עליהם מים מג'ריקן, בעזרת הצוות הרפואי שלי חבשנו אותם ופינינו אותם בני"נ לטסה.

פצוע נוסף שהגיע אלי היה טייס הליקופטר מצרי שמן עם כוויה, שהובא אלי מספר ימים לאחר הפלת מסוקו או נחיתת האונס שלו, על-ידי רס"ן גבי ורדי, שהחזיק אותו אצלו על הטנק במשך הלחימה. לפצוע היה חום גבוה, גם הוא קיבל עזרה ראשונה ופונה ברכב.

הפצוע האחרון היה קצין מצרי צעיר, לדבריו קצין קשר עם שברים פתוחים בכף רגלו, הוא היה נקי ומסודר ולבוש במדי דאקרן. דיברנו אנגלית. הרגעתי אותו באומרי שהוא יקבל טיפול הוגן ולכל היותר יצטרכו לקטוע את החלק הקדמי של כף רגלו.

החוה הסינית

כמובן שבעיצומה של המלחמה לא ידעתי בדיוק מה קרה בקרב של הצנחנים בחווה הסינית אך למחרת הקרב, פגשתי בשכני מתל השומר, ד"ר אפרים סנה, שישב על זחל"מ חיוור כסיד. את ההרוגים ראיתי עמוסים על זחל"מ, כאשר עם פתיחת הכבש התגלגל החוצה הרוג במצב של קשיון מוות, כמובן שלא יכולתי להועיל לו יותר.

הלם קרב

באחד הימים לקראת סוף הלחימה אני יושב על הקוליסים של הטנקים באמצע המדבר ונפגש עם ד"ר קרלוס ברייטר מן הגר"פ האוגדתי. קרלוס ברייטר לימים בראל – פסיכיאטר במקצועו. הכרתי אותו במלחמת ההתשה כאשר הוא בא במסגרת שרות סדיר של עולה חדש להשתלמות אצלי בגדוד. התיידדנו.

תוך כדי שיחה מודיעים לי בקשר כי לפלוגה ב' של הגר"פ הגיע חייל מהחטיבה והתלונן על לחץ דם גבוה או משהו כזה. שולחים אותו אלי בחזרה. החייל מגיע אלי, זכרתי אותו כטנקיסט מגדוד 184. זה היה חייל שנפצע שלוש פעמים פציעות קלות במלחמת ההתשה וכתב למפקדו: "המפקד, נפצעתי שלוש פעמים ובא לי הפחד". אמרתי לו שאני זוכר אותו עוד מגדוד 184 והוריתי לו לחזור ליחידתו בחטיבה.

אינני זוכר אם זה היה באותו היום, אך באותה סיטואציה מגיע אלי חייל שפורץ בבכי, תחילה לא רצה לדבר. התברר שהוא היה תותחן טנק, והמט"ק שלו נהרג ונפל עליו בטנק. ללא ספק תגובת קרב, מדובר פה באיש מילואים אקדמאי בעל תואר ראשון, שבשירותו בסדיר היה מדריך לתותחנות בבית הספר לשריון. ניסיתי לדבר על ליבו עד כמה הוא נחוץ ומקצועיותו חשובה. היה לי קושי לשכנע את מפקד פלוגת המפקדה של הגדוד שלו רס"ן ניב – לקחת את החייל בחזרה לגדוד. אמרתי לניב: "קח אותו שיעזור במפקדה ויעמיס תחמושת". אותו חייל נהרג יומיים לאחר מכן כלוחם בטנק בקרב על מיסורי.

הדבר נודע לי רק כמה שנים לאחר מכן כאשר קבלתי את ספר החטיבה עם סיפורי הנופלים.

אחרי הלחימה

הלחימה האינטנסיבית הסתיימה, תחילה הייתה החטיבה בצד המזרחי של התעלה ואחר-כך היא

הוחלפה על-ידי חטיבת "פדלה", ואנחנו התמקמנו אי-שם צפונית מערבית לפאיד.
הרגשתי הייתה קשה, כולי כעס על הממשלה ובעיקר על משה דיין שר הביטחון, שנתן לנו להיכנס
למלחמה כזו. האבידות היו קשות ורבות. חלק גדול מקציני וחיילי החטיבה היו מוכרים לי
משרותי כרופא גדודי וכרופא חטיבתי בסיני, את חלקם הכרתי במלחמת ההתשה כמפקדים
בטנקים ובמעוזים.
רבים מן הנופלים היו חברים אישיים, ואין לי ספק כי עצביי היו מרוטים, ולא הייתה לי סבלנות
לעשות מסדרי חולים במפקדת החטיבה.

© כל הזכויות שמורות לד"ר חנן טאובר.